

Imenovati TO političkim progonom

PROŠLE nedelje Beograd je tri dana bio pod policijskom opsadom sa kopna, iz vode i iz vazduha, a sve da bi se obezbedio slobodan protok hrvatskih fudbalera i navijača od aerodroma preko Hajata do Marakane i nazad. Aleksandar Vučić je ovo nazvao testom da li država funkcioniše, ili ne. „Nama ne može da se dogodi da dođete i nekažneno izlupate table sa latiničnim pismom, ciriličnim, ovim ili onim pismom. To je u Srbiji nemoguće“, pohvalio nas je Vučić, napomenuvši da sa državom „nema igre“, a oni koji misle suprotno „biće sankcionisani jasno i žestoko“.

Od koga to Vučić preti da će štititi liberalni i mid svog kabinet?

Marta ove godine policija je pokrenula istragu protiv predsednika Srpskih ratnih veteranima Miletu Miloševića za navodne zloupotrebe u prikupljanju i trošenju članarine, i to nakon što je njegovoj organizaciji pošlo sa rukom da poveže najveća samoorganizovana veteranska udruženja u Savez ratnih veterana Srbije, i da okupi preko sedamdeset hiljada veterana u borbu za isplatu ratnih dnevnicu iz 1999. godine i donošenje novog boračko-invalidskog zakona.

Istragom protiv Miletu Miloševiću nisu utvrđeni nikakve zloupotrebe.

Predlog Zakona o pravima ratnih veteranima i članova njihovih porodica, koji je Savez ratnih veteranima Srbije predao Narodnoj skupštini 26. decembra prošle godine, do današnjeg dana skuplja prašinu na pisarnici.

Baš u trenutku dok se svakodnevno očekuje da Evropski sud za ljudska prava napokon odluči o tužbi ratnih veteranima kojom se od države Srbije traži isplata ratnih dnevnicu, Osnovni sud u Prokuplju je kaznio organizatore veteranskih protesta iz 2008. godine kojom je započela borba za dnevnice. Zbog blokade puta Niš-Priština pre više od pet godina, predsednik prokupackog veteranskog udruženja Tomica Stevanović je prošle nedelje kažnjen sa 650 hiljada dinara. Za razliku od Vučićevih pretri, vest o kazni Tomici Stevanoviću prenese su sami internet novine *Južne vesti*. Drugim rečima, kakva god da bude presuda Evropskog suda, i šta god da po ovoj presudi namerava da preduzme srpska Vlada, jedno je sigurno – oni koji misle suprotno „biće sankcionisani jasno i žestoko“.

Za razliku od disidenata iz vremena SFRJ, ili etnički nepodobnih iz vremena Miloševića, ratni veterani, niti druge društvene grupe kojima je upućena Vučićeva pretrja, danas ne uživaju status politički progona. Prostor za političku borbu kroz odbranu ljudskih prava za njih je zatvoren. Zbog čega? Na diskusijama u okviru projekta *Imenovati TO ratom* dugo smo se bavili pitanjem šta veterani mogu da doprimesu društvu. Radi se, zapravo, o neprijatljom kontra-pitanju, upućenom veteranima koji često prihvataju ulogu žrtve i organizuju se isključivo oko osećanja nepravde zbog nebrige države prema njima. Ovo kontra-pitanje nije lako postaviti ljudima koji svakako jesu ekonomski i politički nepriznati, uskraćeni i progjenjeni. Veterani koji učestvuju u projektu *Imenovati TO ratom* prihvatali su da zajedno tragače za odgovorom. „Šta veterani mogu da doprinesu društvu je ustvari pitanje u kakvo društvo smo se vratili iz rata“, reči su Dragana Bojića iz udruženja ratnih vojnih invalida iz Kragujevca, izgovorene na diskusiji organizovanoj u njegovom gradu 5. septembra, dok su Vučićeve jedinice, pešadijske, konjičke i helikopterske, blokirale Beogradske ulice u odbranu od antidržavnih elemenata.

Pitanje šta država treba da uradi za veterane višestruko se prepiše sa pitanjem šta veterani mogu da doprinesu društvu i ne može se tražiti odgovor samo na jedno od njih, šta se jasno vidi iz nedavnog izlaganja Dušana Nikolića, predsednika veteranske organizacije u Leskovcu, na jednoj od diskusija „Šta veterani mogu da doprinesu društvu?“ U izlaganju koje objavljujemo u ovom broju, Nikolić nam otkriva i gde se ova pitanja povezuju, i zbog čega veterani danas nemaju status politički progjenjeni. Progon je, naime, počeo kada su se sa ratistički vratili u uplačkane fabrike, i nastavio se kroz otimanje njihovih političko-ekonomskih prava u privatizaciji. Onih prava koja proizilaze iz društvene svojine, pa se dakle ne smatraju „ljudskim“.

Kao i ratni veterani, i borci za ljudska prava iz devedesetih godine često smatraju da država i društvo nešto duguju njima. Samo što, za razliku od učesnika rata, antiratni veterani od države ne potražuju dnevnicu, a za otimanje političko-ekonomskih prava radnika-veterana su se dobrim delom i sami borili, tako da je sa njima malo teže pokrenuti razgovor o tome šta mogu da doprinesu društvu. Pravni tim projekta *Imenovati TO ratom*, koji čine antiratni aktivisti iz devedesetih, pripremio je predlog načela na kojima treba da počiva novi boračko-invalidski zakon. Predlog je usaglašen sa veteranskim udruženjima koja su učestvovala na našoj konferenciji na Fruškoj gori u septembru prošle godine. U ovom broju prenosimo prvi deo ovog predloga – šta smatramo da država duguje ratnim veteranima, i kakvo je zakonsko rešenje u ovoj oblasti na snazi u Republici Hrvatskoj.

Projektni tim *Imenovati TO ratom*

UVOD ili kako nepravdu pretočiti u pravdu – Imenovati To ratom

Negriranje da je Srbija „učestvovala“ u ratovima devedesetih godina, čak i u vreme SFRJ, je ključni razlog zbog kog ratni veterani u Srbiji formalno ne postoje. To negiranje veteranima i njihovim porodicama stvara nerešive probleme na pravnom, zdravstvenom, a pre svega na društvenom nivou. Položaj veteranu u Srbiji je znatno lošiji i u odnosu na veterane u susednim zemljama. U drugim republikama nekadašnje SFRJ veterani se smatrali herojima, braniteljima i državotvorcima, dok u Srbiji, osim što formalno ne postoje, često se smatrali opasnim elementom: odgovornim za gubitak svih ratova, asocijalnim, kriminoznim i nasilničkim nosiocem retrogradnih ideologija.

Veteran je naziv za prekaljenog i ikslusnog vojnika koji je učestvovao u ratu ili ratovima. Pojam potiče od latinske reči *vetus* što znači „star“. U starom Rimu veteran bio je legionario koji je u rimskoj vojsci služio šesnaest godina. U prenesenom smislu veteranom se isto tako naziva osoba koja ima nekoliko godina iskustva na određenom području. Zvanično je oko 400 hiljada građana Srbije, što kao vojni obveznici, što kao dobrovoljci, učestvovalo u ratovima

koji su se između 1991. i 2001. godine vodili na području Jugoslavije. Ima i procena da ratnih veteranu u Srbiji ima između 600 hiljade i 800 hiljada.

U rad na pripremi predloga zakona uključena su udruženja i veterani-jedinci iz različitih lokalnih sredina širom Srbije, sa ciljem da se od samih učesnika u ratu i boraca dobije smernice u pogledu gorućih pitanja i problema sa kojima se susreće u svakodnevnom životu. Izdvojila se potreba za širom lepezom prava, i to kako statusnih tako i materijalnih i prava koja se odnose na satisfakciju učesnika rata i satisfakciju članova porodica (pravo na jima, braniteljima i državotvorcima, dok u Srbiji, osim što formalno ne postoje, često se smatrali opasnim elementom: odgovornim za gubitak svih ratova, asocijalnim, kriminoznim i nasilničkim nosiocem retrogradnih ideologija).

Predlog je da se status veteran-boraca u Srbiji definije: borci su lica koja su učestvovala u oružanim sukobima na teritoriji nekadašnje SFRJ od 1. januara 1991. do 31. decembra 2001. godine bez obzira da li je oružani sukob bio unutrašnji oružani sukob, ili međunarodni oružani sukob, i bez obzira da li je SRJ, SCG – time u Srbiju učestvovala ili ne u tom oružanom sukobu.

Na koji način zaštititi položaj lica koja su učestvovala u oružanim sukobima i regulisati njihova prava

za samoobrazovanje Riten člansvena pitanja

Imenovati TO ratom – Centar za kulturnu dekontaminaciju

Kriterijum za priznavanje statusa borca

U radnoj grupi za izradu nacrta zakona o boračko-invalidskoj zaštiti postoje dva predloga:

- Lica koja su napustila oružane snage u kojima su bila, ako to nisu učinili u toku vatrenog dejstva neprijatelja – dok traje napad.
- Prava kao borci ostvaruju:
- Lica koja su bila zarobljena od neprijateljskih snaga i lica koja su bila zatvorena od neprijateljskih vojnih ili civilnih vlasti, bez obzira na državljanstvo i mesto prebivališta.
- Članovi porodice poginulih i nestalih boraca i ubijenih i nestalih zarobljenika i zatorenika i nestalnih lica imaju ista prava kao i borci.

Kada su počeli i do kada su trajali oružani sukobi
na teritoriji Republike Srbije i na teritorijima nekadašnje republike SFRJ.

U pogledu vremena učešća u oružanim sukobima, oba predloga se slažu da je početak perioda 1. januar 1991. godine, zaključeno sa 31. decembrom 2001. godine. Ovaj period obuhvata sve oružane sukobe – počev od oružanih incidenta preko oružanog sukoba u Sloveniji, pa sve do završetka sukoba u „Preševskom dolinu“.

Dokazivanje učešća u oružanim sukobima
Predlog je da se učešće dokazuje formalnim dokazima – potvrdom nadležne vojne jedinice, koja se izdaje na zahtev zainteresovanog lica. U slučaju nedostatka pisanih dokaza, status se dokazuje i izjavama kvalifikovanih svedoka, s tim što je predlog da se broj svedoka opredeli na najmanje dva. Status borca može se dokazivati i medicinskom dokumentacijom o lečenju koja datira da je u periodu učešća u oružanim sukobima, a najdoknije godinu dana od dana prestanka oružanih sukoba, oslobađanjem iz zarobljeništva ili puštanju iz zatvora. Drugim materijalnim dokaznim sredstvima iz vremena kada je rana, povreda, ozjeda ili bolest nastala, ili kada je lečenje ili operativni postupak po tom osnovom završen. Dokazivanje statusa borca u ovom postupku dozvoljeno je medicinskom dokumentacijom, saslušanjem svedoka i drugim dokaznim sredstvima.

Lica koja su bila zarobljena ili zatvorena zbog učešća ili sumnje da učestvuje u oružanim sukobima, ili zbog političke i društvene aktivnosti ili svoje nacionalne ili verske ili etničke pripadnosti, pored dokaznih sredstava kojima dokazuju učešće u oružanim sukobima, status zarobljenika ili zatorenika mogu dokazivati i svim vojnim, policijskim i sudskim dokumentima i dokumentima o razmerni zarobljenika ili puštanju iz zatvora i svedocima.

Status borca se dokazuje po pravilima Zakona o upravnom postupku, vojnim ispravama i dokumentima, ispravama i dokumentima MUP-a, medicinskom dokumentacijom, dokumentacijom civilnih vlasti, dokumentacijom međunarodnih organizacija, svim drugim materijalnim dokazima i svedocima. Postupak je dvostopen i moguće je voditi upravni spor pred sudom.

Vreme i dužina učešća u oružanim sukobima
Ne određuje se minimum učešća kao kriterijum za dobijanje statusa. Ratni staž se računa od trenutka upišivanja u jedinicu koja je upućena, ili se već nalazi u zoni oružanih sukoba. Za dobrovoljce, ratni staž se računa od trenutka kad su se prijavili kao dobrovoljci, bez obzira kada su kao jedinica ili pojedinci upućeni u zonu oružanih sukoba.

Svakog dana boračko-ratnog staža računa se kao dva dana radnog staža, bez obzira koliko je dana to lice bilo borac. Lice koje je bilo borac duže od trideset dana, svaki naredni započeti mesec se računa kao mesec radnog staža (bez obzira koliko dana u mesecu je bio borac) i računa kao

para), pa smo dali predlog da uradimo projekte da pokrenemo preduzeća. Svak grad sigurno ima neko preduzeće koje je interesantno za ratne veterane. Recimo, mi u Leskovcu imamo jedno društveno preduzeće, „Navip plantaze“, koje ima na stotine i stotine hektara, već zasađenih: jabuke, kruške, vinogradi, grožđe, šta ti sve ne. To je prodata, i propalo. Što bi rekli naši – pustosje tam! Društveno preduzeće „Navip plantaze“, sa sedištem u Žemunu, a ovo kad je bila jedna jedinica. To je prodata nekom mafijašu, čovek je kupio obveznicama stare devizne štendje, propalo je, a mi smo dali predlog da takva preduzeća daju ratnim veteranima na ime duga za ratne dnevnice, gde bi se napravile zadruge. Da se uposte ratni veterani, da se to pokrene. I to im nije odgovaralo.

Dušan Nikolić, predsednik Saveza udruženja boraca od 1991. do 1999. godine iz Leskovca, na okruglom stolu „Šta veterani mogu da doprinesu društvu?“, 27. avgust 2013. godine, sala opštine Leskovac

dvostruki mesec radnog staža.

Svaki dan boravka u zarobljeništu ili zatvoru računa se kao tri dana radnog staža. Pripadnicima jedinica JNA koja su se povlačile-napuštale republike koje su prestale da budu republike SFRJ, i u kojima je bilo oružanih sukoba, ratni staž se računa do dana dolaska u republiku u kojima nije bilo oružanih sukoba. Borac koji je ostvario boračka prava u nekoj od zemalja sucesora SFRJ, ne može ostvariti prava po ovom zakonu.

Na pravu po ovom zakonu ne mogu se pozivati osobe odgovorne za ratne zločine, u skladu sa odredbama Krivičnog zakona SFRJ (lica osuđena za ratne zločine i lica za koja postoji osnova sumnja da su izvršila ili pomagala izvršenje ratnog zločina). Prava koja pripadaju po osnovu ovog zakona takođe ne mogu ostvarivati lica koja su pobegla iz oružanih snaga dok traje napad, koja su saradila sa neprijateljem, ili su prebegla na neprijateljsku stranu i učestvovala u neprijateljskom delovanju prema

benih snaga (HOS-a) te pripadnik naoružanih odreda Narodne zaštite koji je u njima proveo najmanje 5 mjeseci do 24. prosinca 1991. godine), organizirano sudjelovala u obrani neovisnosti, teritorijalne cjelovitosti, odnosno suverenitetu Republike Hrvatske u bilo kojem razdoblju Domovinskog rata (u daljem tekstu: hrvatski branitelj iz Domovinskog rata).

(2) Pod sudjelovanjem u obrani neovisnosti, teritorijalne cjelovitosti, suverenitetu Republike Hrvatske, odnosno vrijeme neposredno ugroženosti suverenitetu Republike Hrvatske (u daljem tekstu: obrana suverenitetu Republike Hrvatske), u smislu stavka 1. ovoga članka, podrazumejava se oružani otpor agresoru i djelovanje u izravnoj svezbi s tim otporom (odlazak u postrojbu, na borbeni položaj i povratak te obuka i priprema za odlazak na bojište) u vremenu od 5. kolovoza 1990. do 30. lipnja 1996.

(3) Dragovoljac iz Domovinskog rata je hrvatski branitelj iz Domovinskog rata koji je sudjelovao u obrani njezina suverenitetu najmanje 100 dana u razdoblju od 5. kolovoza 1990. do 15. siječnja 1992.

(4) Dragovoljac iz Domovinskog rata je i hrvatski branitelj iz Domovinskog rata koji je sudjelovao u obrani njezina suverenitetu najmanje 30 dana u razdoblju od 5. kolovoza 1990. do 15. siječnja 1992. ukoliko:

– nije imao obvezu sudjelovanja u pričuvnom sastavu ili – nije regulirala obvezu služenja vojnog roka.

(5) Dragovoljac iz Domovinskog rata je i smrtno stradali hrvatski branitelj iz Domovinskog rata koji je poginuo u obrani suverenitetu Republike Hrvatske ili je uživen prilikom zatočenja ili u neprijateljskom logoru u obrani suverenitetu Republike Hrvatske, koji je umro od posljedica rane ili ozljede zadobivene u obrani suverenitetu Republike Hrvatske, koji je umro od posljedica bolesti, pogoršanja bolesti ili pojave bolesti u obrani suverenitetu Republike Hrvatske i koji je izvršio samoubjstvo kao posljedicu psihičke bolesti uzrokovan sudjelovanjem u obrani suverenitetu Republike Hrvatske do 15. siječnja 1992., ako je njegovo sudjelovanje u obrani suverenitetu Republike Hrvatske započelo najkasnije 8. listopada 1991. u slučajevima iz članka 2. stavka 3. ovoga Zakona, odnosno ako je njegovo sudjelovanje u obrani suverenitetu Republike Hrvatske započelo najkasnije 16. prosinca 1991. u slučajevima iz stavka 4. ovoga članka.

(6) Status hrvatskog branitelja iz Domovinskog rata iz stavka 1. ovoga članka dokazuje se potvodom Ministarstva obrane, odnosno Ministarstva unutarnjih poslova.

Vidljivo je da zakon određuje najmanji rok trajanja angažovanja u zavisnosti od perioda angažovanja, a državljanstvo je kriterijum za ostvarivanje prava. Članom 9. je predviđeno da pravomočni ostvaruju od države čiji su državljani ili od države na čijem području imaju prebivalište.

Zakon Republike Hrvatske ne predviđa mogućnost dozivanja svojstva pripadnika oružanih snaga, odnosno dobrovoljaca putem svedoka, već samo na osnovu javnih isprava koja izdaju celokupni državni vojni organi, uključujući i validnu medicinsku dokumentaciju.